
[p1]

+

Brugge, 28 maate 1881.

[Eerweerde] Heer en Vriend,

Reeds had ik gezegd dat die wildemans¹ te hermaken waren:

1. St. Maartens²

2. Beggijnhof³

3. O. L. V.⁴

4. Kasteel⁵

5. Kanoninkpoorte⁶

.....

- 1 Adolf Duclos verwijst naar de slecht uitgevoerde proefdruk van zijn kaart van 'Kortrijk en omstreken omtrent 1302', ingevoegd na p. 294 van Duclos' werk Onze helden van 1302, Brugge: De Zuttere-Van Kersschaver 1880 (tekst)-prenten (1881). In het addendum met notities bij de 'printen' wordt deze legende opgenomen en bedankt hij Guido Gezelle en secretaris Brinck voor hun hulp bij het opstellen ervan. Een detail uit dezelfde kaart wordt ook gebruikt om de verschillende fasen van de Guldensporenslag schematisch weer te geven (p.315).
- 2 Sint-Maartenskerk (Kortrijk).
- 3 Het Sint-Elisabethbegijnhof dateert van de eerste helft van de dertiende eeuw en was oorspronkelijk gewijd aan de Heilige Catharina. Het werd een aantal keer verwoest en telkens heropgebouwd.
- 4 Onze-Lieve-Vrouwekerk (Kortrijk).
- 5 Hiermee wordt het zogenaamde 'oud kasteel' bedoeld, dat een rol speelde in de Guldensporenslag. Kortrijk had tot 1382 een grafelijke burcht binnen de stadswallen, die afwisselend in Vlaamse en Franse handen was. Na de Slag bij Westrozebeke leed hij forse schade door plundering. Met de stenen ervan liet hertog Filips de Stoute een nieuw kasteel bouwen elders in Kortrijk (1394). De geschiedenis van deze kastelen werd door Guido Gezelle behandeld tijdens een lezing voor de Cercle Pie IX op 13 oktober 1876.
- 6 De kannunikpoort heette eerst de Grusenbergoort. Nog eerder zou daar volgens Adolf Duclos misschien een waterpoortje geweest zijn dat rechtstreeks toegang gaf tot het kasteel. Deze poort werd in 1684 afgebroken.

6. Steenpoorte⁷

7. Waterpoorte⁸

8. Hooge vijver⁹

9. Nieuw groeninghe (nu arme Claren)¹⁰

10. olim Capucinessen 1° dat is voòr 't jaar?¹¹

11. St. Amand.¹²

12. Refugie Wevelghem (nu Paulinen)¹³

.....

7 De Steenpoort is en voormalige stadspoort van Kortrijk, die deel uitmaakte van de oostelijke stadsomwalling, waar de weg naar Gent doorliep. Ze werd vóór 1677 afgebroken. Nu ligt daar een winkelwandelstraat met dezelfde naam.

8 De Waterpoort maakte deel uit van de oostelijke stadsomwalling van Kortrijk. Ze bestond nog niet in 1302.

9 De vijver was de naam voor de stadswal langs de oude versterkingswerken. Hij bestond uit een hoog stuk en een laag stuk, verbonden met een sluis (spui of spei).

10 De Groeningeabdij is een vrouwelijke cisterciënzerabdij in Kortrijk, gesticht in de 13de eeuw (zie punt 15 in de lijst). Tijdens de godsdienstoorlogen in de 16de eeuw werd uitgeweken naar nieuwe gebouwen binnen de stadswallen (Nieuw Groeninghe). De abdij werd opgeheven in de Franse tijd, vervolgens opgesplitst en deels gesloopt. Vanaf 1845 vestigden de zusters Arme Klaren zich in de resterende gebouwen van de oude abdijskern.

11 Deze locatie komt niet meer voor op de gedrukte versie. Het kapucinessenklooster van Kortrijk, opgericht in 1627, stond aanvankelijk op de locatie van het Plein. In 1667 moesten de kapucinessen verhuizen door de aanleg van een oefenplein voor het Franse garnizoen, dat later het Plein werd. Met "olim" wordt de oorspronkelijke locatie bedoeld.

12 Proosdij van Sint-Amands. Vanaf de 12de eeuw stuurde de benedictijnenabdij van Elnone (Saint-Amand-Les-Eaux, Noord-Frankrijk) een proost naar Kortrijk om haar Vlaamse bezittingen te beheren. De proost woonde in een kleine proosdij bij een kapel gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw of Sint-Amandus. Eeuwenlang had de proosdij slechts een administratieve functie en werd ze bewoond door één of twee monniken.

Vanaf de 17de eeuw groeide de gemeenschap, maar toch werd ze nooit een stabiel klooster. De proosdij bleef bestaan tot haar opheffing tijdens het Franse bewind. In de 19de eeuw werd een deel van de gebouwen omgevormd tot het Sint-Amandscollege.

13 Refugiehuis binnen de Kortrijkse stadsmuren van de zusters van de Abdij van Guldenberg uit Wevelgem. Op 1 september 1796 werd de abdij opgeheven. In 1824 kon de Congregatie van de Zusters Paulinen met steun van weldoeners het pand aankopen om er meisjesonderwijs in te richten.

13. St Eloy¹⁴

14. Halle¹⁵

15. Oud Groeninghe nu Reyntjens kasteel¹⁶

16. Olim capelle gulden Spooren, vernield [anno]....? ¹⁷

17. OL.V. ten Olm buiten.¹⁸

18. id. binnen.¹⁹

..... [p2]

19. plaatsen waar Vaubans vesting nog open ligt²⁰

.....

- 14 Hiermee wordt een site bedoeld in de Kortrijkse voorwijk Overleie. In 1308 werd daar een passantenhuis gesticht door de broeders van Sint-Elooi. Rond 1500 werd er een kapel gebouwd, die bleef staan tot ze in 1882 plaats moest maken voor de Sint-Elooiskerk.
- 15 De oudste vermelding van een lakenhalle in Kortrijk gaat terug tot 1248 (Duclos dateert "voor 1307"). Het gebouw bestond uit een hal waar handel gedreven werd en een halletoren (belfort), die bewaard bleef.
- 16 De oude Groeningeabdij is een vrouwelijke cisterciënzerabdij in Kortrijk, gesticht in de 13de eeuw. Tijdens de godsdienstoorlogen werd in de 16de eeuw uitgeweken naar nieuwe gebouwen binnen de stadswallen (zie item 9 in de lijst). Het oorspronkelijke terrein, net buiten de Gentse Poort behoorde in de negentiende eeuw toe aan notaris Reyntjens-Van Beveren, die er een landgoed had.
- 17 Adolf Duclos vermeldt dat op het slagveld van Groeninge kort daarna een kapelletje van dankbaarheid werd gebouwd. In 1832 werd in dezelfde omgeving door Félix Eduard Dujardin een kleine zeshoekige veldkapel opgericht ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Groeninge, aan het einde van de Groeninghestraat, bij de oude Gentpoort. In het dak plaatste men een van de gulden sporen. De kapel werd beschreven door Hendrik Conscience en Prudens Van Duyse.
- 18 Plaats waar de kapel van Onze-Lieve-Vrouw ten Olm gebouwd werd in 1683 binnen de stad, ongeveer op de plaats waar nu de Sint-Antoniuserkerk staat. Ze werd op het einde van de achttiende eeuw afgebroken. Gezelle schreef er een artikel over in De Vrijheid op 13 juni 1874 naar aanleiding van de inhuldiging van de kerk.
- 19 Plaats waar de kapel van Onze-Lieve-Vrouw ten Olm gebouwd werd in 1683 binnen de stad, ongeveer op de plaats waar nu de Sint-Antoniuserkerk staat. Ze werd op het einde van de achttiende eeuw afgebroken. Gezelle schreef er een artikel over in De Vrijheid op 13 juni 1874 naar aanleiding van de inhuldiging van de kerk.
- 20 Deze locatie komt niet meer voor in de uiteindelijke gedrukte kaart. Verwijzing naar de negentiende-eeuwse restanten van de Vaubanversterking van Kortrijk. Onder leiding van Vauban hadden de Fransen de afgebroken versterkingen gedeeltelijk opnieuw opgebouwd tussen 1692 en 1697, vooral op het Buda-eiland. In 1782 werden de versterkingen definitief afgeschaft en verkocht.

20. Broeltorren,²¹ gebouwd [anno] ...

21. Olim Capucinessen 2^o²²

22. Gentpoorte olim.²³

23. putten met lijken (St. Nikl. Hospitaal)²⁴

24. putten met lijken.²⁵

25. een gewapende man uitgedolven.²⁶

26. plein, Esplanade van Vauban – middenpunt van den Groeninghe-kouter en van den strijd en de ronduite²⁷

.....

- 21 Hier meervoud voor beide Broeltorens, op de gedrukte versie apart vermeld. Deze torens zijn de laatste resten van de middeleeuwse stadsvestingen. De noordelijke toren, de 'Ingelborchtoren' (ca. 1413), werd opgetrokken om de stad te verdedigen met vroeg artilleriegeschut. De zuidelijke toren, de 'Speyetoren' (ca. 1385), maakte deel uit van de versterkte omheining van het grafelijk kasteel.
- 22 Deze locatie komt niet meer voor op de gedrukte versie. In 1667 moesten het kapucinessenklooster verhuizen door de aanleg van een oefenplein voor het Franse garnizoen. De tweede vestigingsplaats lag op de plek waar sinds 1909 de stadsschouwburg staat. Dat klooster bestond van 1668 tot de sluiting door keizer Jozef II in 1785.
- 23 Deze locatie viel weg in de gedrukte versie, wellicht omwille van de verwarring met de middeleeuwse stadspoorten enerzijds en anderzijds de negentiende-eeuwse uitbreidingen aan de Gentse Poort. Met de Latijnse term "olim" (vertaling "vroeger") probeerde Duclos het onderscheid te maken.
- 24 Het Sint-Niklaashospitaal bestond reeds voor 1357 (1359 volgens Duclos), datum van de oudst bekende akte waarin ze vermeld staat. Vermoedelijk werd dit gasthuis in de 14de eeuw ingericht door de broederschap van Sint-Niklaas, die er passanten en pelgrims onthaalde. In 1362 werd de stichting uitgebreid met een klooster. Na de Franse tijd werd er door de zusters een kostschool voor meisjes gehouden, aangevuld met een gebouw voor de opvang van weeskinderen. In de twintigste eeuw evolueerde de functie naar verpleegsterschool, ziekenhuis en uiteindelijk woonzorgcentrum.
- 25 Beschrijving van archeologische vondsten.
- 26 Beschrijving van archeologische vondsten nabij de Groeningeabdij. In 1871 had men bij graafwerken voor een vijver op het landgoed van Notaris Reyntjes menselijke resten gevonden van wat men beschouwde als gevallen strijders.
- 27 Het Plein is een stadspark en plein in Kortrijk, dat ontstaan is als militair oefenterrein binnen de 17de-eeuwse citadel. In de middeleeuwen lag daar de Groeningekouter. In een [brief aan Frans De Potter d.d. 01.05.1874](#) verklaart Gezelle "ronduite" als een verbastering van "redoute", nl. een vierhoekige, gesloten verdedigingswerk achter een aarden wal.

27. overblijfsels van een torre der aloude verschansing²⁸

28. 't Hoogklooster (Carmelitessen) sedert²⁹

29. St. Rochus Kerke³⁰ (

30. tegenwoordige statie ijzerweg.³¹

31. Kapelle ten putten. Quid hoc?³²

32. Kapelle ten Bloede³³

33. Madeleenekapelle. sedert [anno]³⁴

34. Het Fort - quid hoc in 1302?³⁵

.....

- 28 Beschrijving van een ruïne van een middeleeuwse versterkte uitkijk- en verdedigingstoren.
- 29 Deze locatie komt niet meer voor op het gedrukte plan. Het Hoogklooster van de Ongeschoeide Karmelietessen is gelegen tussen de Grote Kring en Lange Brugstraat en dateert van het midden van de zeventiende eeuw.
- 30 De neogotische Sint-Rochuskerk werd tussen 1863 en 1870 gebouwd in de Doorniksewijk ten zuiden van Kortrijk. Deze plaats viel weg in de uiteindelijke gedrukte versie. Het Sint-Jorispark (zie item 35) bleef behouden en werd gesplitst in noord en zuid. De Bloedmeersch werd op de kaart zelf genoteerd.
- 31 Locatie van het negentiende-eeuwse treinstation, bedoeld als referentiepunt voor de lezer.
- 32 De Onze-Lieve-Vrouw-ten-Puttekapel zou ontstaan zijn in de 12de eeuw ter hoogte van de wijk Pottelberg. In 1791 werd de éénbeukige, bouwvallige kapel van circa 1532, heropgebouwd. In de uiteindelijke gedrukte versie vermeldt Duclos dat deze van latere tijd is.
- 33 De kapel ten of ter Bloed op de wijk Pottelberg dateerde volgens Duclos van latere tijd. Toch ging ze terug op de overlevering dat Diederik van den Elzas in 1150 zou overnachten hebben in het nabijgelegen kasteel van Hoog Mosschere op zijn terugreis uit Jeruzalem met het Heilig Bloed. De kapel zelf werd verschillende keren verwoest en heropgebouwd.
- 34 Vanaf 1233 (volgens Duclos 1217) had Kortrijk een leprozerie langs de weg naar Rijsel. In 1331 stond er een aan de Heilige Magdalena gewijde kapel, vermoedelijk gebouwd eind 13de eeuw. In 1784 werd het terrein van de leprozerie omgevormd tot stedelijke begraafplaats en de kapel ingericht als dodenkapel. In 1944 werd de kapel verwoest door een bombardement.
- 35 Deze locatie vinden we niet terug op de uiteindelijke gedrukte versie. Het fort verwijst naar de Franse vestingswerken die in de 17de eeuw aangelegd werden. Later werd de term als toponiem gebruikt, onder meer voor een school.

35. St Joorispark.³⁶

36. Het Hospitaal (sedert?)³⁷

..... [p3].....

Ik ben uwe antwoorde verwachtende – en zeg erbij wat gij wilt zeggen met: Zend mijn 2 doodsanctjes terug.³⁸
k En versta dat niet.

't En gaat niet met mijn vader. Bid voor hem.³⁹

Uw toegenegene

Ad. Duclos.

.....

36 Groenzone ten zuiden van Kortrijk. Aan de noordzijde bevond zich de voormalige vestigingsplaats van de Sint-Joriskapel met gasthuis voor doorreizende vreemdelingen opgericht in de 14de eeuw (Duclos dateert 1352). Het gasthuis verdween in 1747 en de kapel werd afgebroken in 1813. In de uiteindelijke versie werd deze locatie opgesplitst in een noordzijde (Neveldries) en een zuideinde.

37 Hiermee wordt het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal bedoeld ter hoogte van Budastraat 37. Duclos dateert in de gedrukte versie het begin van de dertiende eeuw. De oudste bewaarde vermelding is inderdaad van 1211.

38 Guido Gezelle stuurde zijn handschriften of zijn auteursexemplaar van bidprentjes naar Adolf Duclos om te publiceren in *Rond den Heerd*, maar wou die graag terug.

39 Hij stierf pas een jaar later op 6 juni 1882.

Briefbeschrijving

Verzender	Duclos, Adolf Juliaan
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	28/03/1881
Verzendingsplaats	Brugge (Brugge)
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	1 dubbel vel, 210 mm x 135 mm papier, wit, vierkant geruit papiersoort: 3 zijden beschreven, inkt
Staat	volledig
Toevoegingen	op zijde 1 links in de bovenrand: Aan G. Gezelle (inkt, hand P.A.)

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	5187
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.11489

Inhoud

Incipit	Reeds had ik gezegd dat die wildemans te
---------	--

Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	28/03/1881, Brugge, Adolf Juliaan Duclos aan [Guido Gezelle]
Editeur	Koen Calis; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2025
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.
Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .

Citeren

Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
